

FI

FI

FI

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO

Bryssel 23.5.2008
KOM(2008)317 lopullinen

KOMISSION TIEDONANTO NEUVOSTOLLE JA EUROOPAN PARLAMENTILLE

**PAREMMAT URANÄKYMÄT JA SUUREMPI LIIKKUVUUS: EUROOPPALAINEN
KUMPPANUUS TUTKIJOITA VARTEN**

{SEC(2008)1911}
{SEC(2008)1912}

(komission esittämä)

KOMISSIION TIEDONANTO NEUVOSTOLLE JA EUROOPAN PARLAMENTILLE

PAREMMAT URANÄKYMÄT JA SUUREMPI LIIKKUVUUS: EUROOPPALAINEN KUMPPANUUS TUTKIJOITA VARTEN

1. JOHDANTO

Kevään 2008 Eurooppa-neuvosto vahvisti, että investointi ihmisiin ja työmarkkinoiden uudistaminen sekä panostaminen osaamiseen ja innovointiin¹ ovat Lissabonin uudistetun kasvu- ja työllisyysstrategian painopistealoja.

Suunnitteilla tai meneillään on jo laajoja toimia, joilla EU:n taloutta on tarkoitus muuttaa tietointensiivisempään suuntaan. Toimilla tehostetaan sisämarkkinoiden toimintaa², lisätään ammatillista liikkuvuutta³, parannetaan perus- ja jatkokoulutusta⁴ ja kannustetaan yksityisiä investointeja tutkimukseen ja innovointiin⁵.

Vuonna 2007 julkaistulla vihreällä kirjalla *Eurooppalainen tutkimusalue: uudet näköalat*⁶ käynnistettiin laaja julkinen keskustelu siitä, miten eurooppalaisesta tutkimusalueesta (ERA) voidaan tehdä avoimempi, kilpailukykyisempi ja houkuttelevampi. Sittemmin on yksilöity useita keskeisiä aloja, joilla jäsenvaltioiden ja yhteisön väliseen kumppanuuteen perustuvat ja yhteisiin tavoitteisiin tähtäävät tulokselliset toimet hyödyttäisivät merkittävästi Euroopan tutkimusjärjestelmää ja edesauttaisivat ”viidennen vapauden” – osaamisen vapaan liikkuvuuden – luomista Eurooppaan.

Tällä tiedonannolla käynnistetään yksi yhteensä viidestä aloitteesta⁷, joita suunnitellaan vuodeksi 2008 vihreän kirjan jatkotoimenpiteinä. **Tiedonannossa ehdotetaan kumppanuuden kehittämistä jäsenvaltioiden kanssa tutkijoiden saatavuuden turvaamiseksi.** Uuden tietämyksen pääasiallisina tuottajina ja sen siirron ja hyödyntämisen tärkeimpinä mahdollistajina tutkijat ovat korvaamattomia kilpailukykyisessä, tietopohjaisessa EU:n taloudessa. Jotta parhaat tutkijalahjakkuudet voitaisiin pitää Euroopassa ja houkuttella Eurooppaan, on omaksuttava tasapainoinen lähestymistapa ja varmistettava, että tutkijat hyötyvät kaikkialla EU:ssa oikeasta koulutuksesta, houkuttelevista uranäkymistä ja esteettömästä liikkuvuudesta.

¹ Puheenjohtajan päätelmät, Eurooppa-neuvosto 13.–14.3.2008.

² 2000-luvun Euroopan yhtenäismarkkinat, KOM(2007) 724.

³ Eurooppalainen ammatillisen liikkuvuuden toimintasuunnitelma (2007–2010), KOM(2007) 773, 6.12.2007.

⁴ Mm. EU:n tuki akateemisen liikkuvuuden lisäämiseksi sekä suunnitteilla oleva EU:n aloite, joka koskee uusia taitoja uusia työpaikkoja varten.

⁵ Tietämyksestä käytännön toimiin: laajapohjainen innovaatiostrategia EU:lle (KOM(2006) 502, 13.9.1006) sekä Aloite edelläkävijämarkkinoiden luomiseksi Eurooppaan (KOM(2007) 860, 21.12.2007).

⁶ KOM(2007) 161, 4.4.2007.

⁷ Muut aloitteet liittyvät teollis- ja tekijänoikeuksien hallintaan julkisissa tutkimuslaitoksissa, yhteiseen suunnitteluun, yleiseurooppalaisiin tutkimusinfrastruktuureihin sekä kansainväliseen tiede- ja teknologiayhteistyöhön.

Tarkoituksena on, että ERA:a koskevien aloitteiden yleistä hallinnointia valvoo kilpailukykyneuvosto.

2. EDISTYSASKELEET JA NÄKYMÄT

Termi ”tutkija” kattaa erilaisia rooleja ja toimintoja. Tutkijat voivat harjoittaa pitkäjänteistä perustutkimusta suurissa tutkimusinfrastruktuureissa yliopistotutkijoina tai tehtävälähtöisempää tutkimusta valtion laboratorioissa. Tutkijoita ovat myös markkinalähtöistä kehittämistyötä tekevät yritysten työntekijät, samoin kuin teknologiansiirron tai tuote- ja prosessi-innovoinnin parissa työskentelevä huipputeknologia-alan pk-yritysten henkilöstö.

Riittävien tutkijavoimavarojen saanti t&k:ta varten on yksilöity keskeiseksi haasteeksi Lissabonin strategian käynnistämisestä lähtien vuonna 2000⁸. Komissio on ehdottanut **toimenpiteitä tutkijoiden liikkuvuuden lisäämiseksi ERA:lla (2001⁹) ja tutkijoiden urakehityksen tukemiseksi (2003¹⁰)**.

Vuonna 2005 komissio vahvisti **eurooppalaisen tutkijoiden peruskirjan ja tutkijoiden työhönoton säännösten**, joissa esitetään tutkijoiden ja heidän työnantajien ja rahoittajiensa roolit ja vastuu sekä keinoja parantaa työhönoton oikeudenmukaisuutta ja avoimuutta. Vuonna 2005 annettiin **”tiedeviisumipaketti”**¹¹, jonka tavoitteena on helpottaa EU:n ulkopuolisten maiden tutkijoiden maahanpääsyä ja oleskelua. Tutkijoiden liikkuvuutta ja urakehitystä on tuettu myös **kuudennesta tutkimuspuiteohjelmasta** myönnettyllä rahoituksella.

Useimmissa jäsenvaltioissa on käynnissä tutkijoihin liittyviä toimia, erityisesti uudistuksia yliopisto- ja korkeakoulutussektoreilla¹². Tutkimuslaitosten itsehallinnon lisäämisellä ja hallintotavan parantamisella on välitön merkitys tutkijoiden tilanteen kohentamisen kannalta.

Nämä aloitteet ovat tuottaneet tuloksia. Liikkuvien tutkijoiden tiedonsaanti on olennaisesti parantunut paikalliskeskusten verkoston ja internet-sivustojen ansiosta¹³. **Seitsemännestä tutkimuspuiteohjelmasta** tutkijoille myönnetään nyt aiempaa enemmän rahoitusta, muun muassa uuden **Euroopan tutkimusneuvoston** kautta.

Edistys on kuitenkin edelleen hidasta. Vapaaehtoisen tutkijoiden peruskirjan ja työhönoton säännösten käyttöönotto on toistaiseksi vähäistä, eivätkä kaikki jäsenvaltiot ole vielä panneet täytäntöön tiedeviisumipaketin direktiiviä. Nykyisillä strategioilla ongelmiin puututaan suhteellisen irrallisina tai kapeasta kansallisesta näkökulmasta käsin.

⁸ Puheenjohtajan päätelmät, Lissabonin Eurooppa-neuvosto, 23.–24.3.2000.

⁹ *Eurooppalaisen tutkimusalueen liikkuvuusstrategia*, KOM(2001) 331, 20.6.2001.

¹⁰ *Tutkijat eurooppalaisella tutkimusalueella: yksi ammatti, monta uraa*, KOM(2003) 436, 18.7.2003.

¹¹ Mm. neuvoston direktiivi 2005/71/EY, annettu 12 päivänä lokakuuta 2005, kolmansien maiden kansalaisten erityisestä maahanpääsymenettelystä tieteellistä tutkimusta varten (”tiedeviisumi”), EUVL L 289, 3.11.2005, s. 15.

¹² *Tuloksia korkeakoulujen nykyaikaistamisesta: koulutus, tutkimus ja innovaatiot*, KOM(2006) 208, 10.5.2006.

¹³ ERA-MORE ja Researchers’ Mobility Portal jatkavat toimintaansa uudessa muodossa kesäkuussa 2008, jolloin niistä muodostetaan EURAXESS Researchers in Motion Network, joka tarjoaa tietoa tutkijoiden liikkuvuudesta, työpaikoista ja oikeuksista.

Tilanteet vaihtelevat paljon tutkimuslaitoksesta ja maasta toiseen, mutta monissa jäsenvaltioissa vanhentuneet kansalliset lait ja käytännöt toimivat edelleen esteenä kilpailuun perustuvalla työhönotolle julkisella sektorilla. Nuorilla tutkijoilla yleiset lyhytaikaiset työsopimukset ja pikemminkin virkaikään kuin tuloksellisuuteen perustuva uralla eteneminen merkitsevät sitä, että lahjakkailta tutkijoilta voi mennä useita vuosia ennen kuin he voivat ryhtyä toimimaan itsenäisinä tutkijoina. Monet tutkijat koulutetaan perinteiseen akateemiseen tapaan, ottamatta huomioon tarpeita uudessa osaamisyhteiskunnassa, jossa yritysmaailman ja julkisten tutkimuslaitosten väliset yhteydet ovat yhä tärkeämpiä. Lisäksi on merkittäviä pidäkkeitä, jotka estävät tutkijoita siirtymästä toiseen työpaikkaan tutkimuslaitosten välillä, korkeakoulu- ja yrityssektorin välillä tai maiden välillä.

EU-maat tuottavat edelleen enemmän luonnontieteiden ja tekniikan alojen perus- ja tohtorintutkintoja kuin Yhdysvallat ja Japani, mutta tutkijoiden osuus työvoimasta on EU:ssa paljon pienempi¹⁴. Monet eurooppalaiset akateemisen perus- tai tohtorintutkinnon suorittaneet joko eivät lainkaan hakeudu tutkijanuralle tai siirtyvät tutkijoiksi maihin, joissa heillä on paremmat mahdollisuudet – pääasiassa Yhdysvaltoihin.

Yhdysvalloissa vuonna 2004 työskennelleestä lähes 400 000 ulkomaalaisesta tutkijasta arviolta 100 000 oli syntynyt EU:ssa¹⁵. Tämä on merkittävä osa EU:n koko tutkijakannasta (1,3 miljoonaa¹⁶), ja lisäksi nämä tutkijat kuuluvat todennäköisesti alansa parhaimmiston. Esimerkiksi vuonna 2007 75 prosenttia apulaisprofessoreista kymmenellä Yhdysvaltain parhaimmaksi rankatulla taloustieteen laitoksella oli saanut kandidaatin tutkintonsa (Bachelor's Degree) Yhdysvaltojen ulkopuolella¹⁷. Yhdysvaltain järjestelmän kyky vetää puoleensa lahjakkuuksia koko maailmasta näkyy siinä selkeässä johtoasemassa, joka Yhdysvalloilla on EU:hun nähden tutkimuksen laadussa mitaten¹⁸. Kolmansien maiden tutkijoiden virta EU:hun on paljon vähäisempi¹⁹. Samaan aikaan **maailmanlaajuinen kilpailu lahjakkaimmista tutkijoista kovenee, kun uudet toimijat pystyvät nyt tarjoamaan houkuttelevia mahdollisuuksia.**

Samaan aikaan useissa jäsenvaltioissa ollaan yhä enemmän huolissaan tutkijatyövoiman ikääntymisestä, ja tutkijapulasta on jo tulossa ongelma joillain alueilla ja aloilla²⁰. Tilanne pahenee, jos nuoret eivät tunne vetoa tutkijanuralle ja jos tieteen ja tekniikan alalla nykyisin vallitsevaan naisten aliedustukseen ei puututa. Poistuvan työvoiman tilalle tarvittavien tutkijoiden lisäksi Eurooppaan tarvitaan arviolta 600 000–700 000 uutta tutkijaa²¹, jotta saavutettaisiin Barcelonan Eurooppa-neuvoston asettama tavoite, jonka mukaan keskimäärin 3 % BKT:stä on investoitava tutkimukseen²².

¹⁴ EU:ssa 0,56 %, Yhdysvalloissa 0,93 % ja Japanissa 1,06 %. IISER II, Euroopan komissio 2007.

¹⁵ *Europe in the global research landscape*, Euroopan komissio 2007.

¹⁶ Kokoaikavastaavasti laskettuna; IISER II, Euroopan komissio 2007.

¹⁷ Oswald and Ralsmark, 2008.

¹⁸ Tarkasteltaessa sitä kymmentä prosenttia tieteellisistä julkaisuista, joihin viitataan eniten, EU:n osuus on 37,5 % ja Yhdysvaltain 48,9 %. EU:ssa sijaitsee vain kahdeksan niistä 76:sta yliopistosta, joiden viittausindeksi on korkein, Yhdysvalloissa 67. *Key Figures*, Euroopan komissio 2007.

¹⁹ Vuonna 2000 vain 2 % EU:ssa tieteen ja teknologian aloilla työskennelleistä oli kotoisin EU:n ulkopuolelta, kun Yhdysvalloissa vastaava osuus oli 22 %. *Key Figures*, Euroopan komissio 2007.

²⁰ Useissa maissa yli 40 % hyvin pätevistä työvoimasta on ikäryhmässä 45–64 ja vain noin 25 % ikäryhmässä 25–34. *Key Figures*, Euroopan komissio 2007.

²¹ KOM(2003) 226 lopullinen, 30.4.2003.

²² Puheenjohtajan päätelmät, 15.–16.3.2002.

Euroopan tutkijoita varten tarvitaan siksi päättäväisiä toimenpiteitä, nyt enemmän kuin koskaan. Tämä ratkaisee, voiko Eurooppa säilyttää asemansa ja kehittyä maailman huippuluokan t&k:n työssijana pitkällä aikavälillä.

3. TOIMINTAKUMPPANUUS

Lissabonin strategiassa tunnustetaan tarve edetä kokonaisvaltaisesti ja koordinoitusti. **EU saisi merkittävää lisäarvoa uudesta tutkijoihin liittyvästä aloitteesta, joka pohjautuisi meneillään oleviin uudistuksiin ja toimiin.** Riittävien tutkijavoimavarojen saanti on samaan aikaan välttämätön ehto Lissabonin strategian laajempien päämäärien saavuttamiseksi.

Komissio ehdottaa siksi, että **komission ja jäsenvaltioiden välillä kehitetään kumppanuus, jolla taataan todellinen vastuunotto tavoitteista ja toimista.** Tällaista kumppanuutta tarvitaan, jotta voidaan yhdessä viedä eteenpäin prioriteettitoimia keskeisillä aloilla, jotka valitaan pitäen silmällä potentiaalisia vaikutuksia yhteisössä, jäsenvaltioissa ja tutkimuslaitoksissa.

Toiminnassa voidaan hyödyntää monia kokemuksia, joita on saatu aikaisemmista ja paraikaa käynnissä olevista aloitteista sekä yhteisön että jäsenvaltioiden tasolla. EU:ssa on myös monia esimerkkejä hyvistä toimintatavoista. **Kansallisten järjestelmien ja tutkimuslaitosten tason nostaminen kohti parasta tasoa olisi merkittävä askel luotaessa maailman huipputason eurooppalaista tutkimusjärjestelmää.** Yksittäisten aloitteiden vaikutusta voitaisiin suuresti lisätä varmistamalla, että ne suunnitellaan ja pannaan täytäntöön johdonmukaisesti, koherentisti ja toisiaan tukevasti yhdessä asetettujen tavoitteiden pohjalta ja ensisijaisiin aloihin keskittyen.

Kumppanuudessa pitäisi sitoutua siihen, että vuoden 2010 loppuun mennessä edistytään nopeasti ja mitattavasti kohti seuraavia tavoitteita:

- **Siirrytään järjestelmällisesti avoimiin hakumenettelyihin työhönotossa.**
- **Huolehditaan tarpeista, jotka liittyvät liikkuvien tutkijoiden sosiaaliturvaan ja lisäeläkkeisiin.**
- **Tarjotaan houkuttelevat työehdot ja -olot.**
- **Parannetaan tutkijoiden koulutusta, pätevyyttä ja kokemusta.**

Koordinoitu toiminta näillä lohkoilla ja **lisäponnistelut nykyisten aloitteiden – kuten tutkijoiden peruskirjaan ja työhönoton säännösten sisältyvien periaatteiden käyttöönoton – eteenpäin viemiseksi** loisivat edellytykset sille, että tutkijoille tarjoutuisi parempia työmahdollisuuksia ja palkitsevampia uranäkymiä. Samalla luotaisiin edellytykset suuremmalle liikkuvuudelle tutkimuslaitosten välillä, julkisen ja yksityisen sektorin välillä ja valtioiden rajojen yli.

Euroopan laajuudessa toimivat todelliset tutkijoiden työmarkkinat tasapainottaisivat tutkijoiden kysyntää ja tarjontaa, edistäisivät tuottavuuskasvua työvoiman paremman kohtaannon avulla, lisäisivät osaamisenssiirtoa ja edesauttaisivat huippuosaamiskeskusten kehitystä kaikkialla EU:ssa. Niin ikään ne loisivat parempia kansainvälisiä yhteyksiä tutkimusyhteistyötä ja tutkimustulosten kaupallista hyödyntämistä varten ja otollisempia edellytyksiä teollisuuden tutkimusinvestoinneille.

4. TOIMET NELJÄLLÄ ENSISIJAISELLA ALALLA

4.1. Avoimet hakumenettelyt ja rahoitustukien siirtäminen maiden välillä

Tutkijat mainitsevat avoimeen hakuun pantavien työpaikkojen puutteen usein seikkana, joka estää heitä aloittamasta tai jatkamasta tutkijanuraa Euroopassa. Julkisilla tutkimuslaitoksilla ja erityisesti yliopistoilla on monissa jäsenvaltioissa usein vain suppea itsehallinto työhönotossa. Tähän ovat syypäänä **vanhentunut kansallinen lainsäädäntö ja käytännöt, jotka edelleen muodostavat esteen kilpailuun perustuvalla työhönotolle**. Yksityisen sektorin työhönotto perustuu Euroopassa enimmäkseen avoimiin hakuihin ja kilpailuun, mutta sisäistä hakua käytetään yhä laajalti institutionaalisella tasolla julkisella sektorilla.

Tutkijat ovat suhteellisen pieni ja hyvin erikoistunut työvoima, minkä vuoksi **yksittäiseen tutkijantoiimeen ei ole aina mahdollista löytää pätevintä henkilöä kansallisen järjestelmän sisältä, saati samasta tutkimuslaitoksesta**. Niinpä avoimen haun laaja käyttöönotto julkisella sektorilla todennäköisesti lisäisi Euroopassa tehtävän tutkimuksen tuloksellisuutta sen lisäksi, että se avaisi lisää mahdollisuuksia tutkijoille.

Useimmat yksityiset ja myös jotkin julkiset työnantajat laittavat jo vapaat tutkijantoiimet avoimeen hakuun, mutta **suurin osa avoimista työpaikoista julistetaan vain sisäiseen hakuun** tai täytetään parhaassakin tapauksessa kotimaan sisäisesti. Tutkijat tarvitsevat myös **ajantasaista, helposti saatavilla olevaa käytännön tietoa liikkumisesta tutkimuslaitosten, sektoreiden ja maiden välillä**.

Muun muassa Bolognan prosessin ja äskettäin käyttöönotetun eurooppalaisen tutkintojen viitekehyksen (European Qualifications Framework) puitteissa toteutetuista merkittävistä toimista huolimatta **tutkimuslaitokset eivät edelleenkään tunne tarpeeksi hyvin menettelyjä ja normeja muiden maiden ja sektorien akateemisen ja ammatillisen (myös epävirallisen) pätevyiden tunnustamiseksi**.

Toistaiseksi **lähes kaikki hankerahoitus on sidottu tutkimuslaitokseen siinä maassa, jossa rahoitusorganisaatio toimii** – siinäkin tapauksessa, että siirto toiseen maahan olisi hyödyksi hankkeen tulosten kannalta. Euroopan tutkimusneuvoston apurahojen siirrettävyys maiden välillä ja ”Money Follows Researcher” -malli, jonka kansalliset tutkimusrahoituselimet ovat pilotoineet EUROHORCSin²³ kautta, voisivat toimia malleina muille aloitteille.

Ehdotetut prioriteettitoimet:

- Jäsenvaltioiden tulisi taata avoimet, läpinäkyvät ja kilpailuun perustuvat hakumenettelyt tutkijoiden työhönotossa erityisesti antamalla tutkimuslaitoksille suurempi itsehallinto työhönotossa ja ottamalla käyttöön parhaita toimintatapoja muissa maissa hankitun pätevyiden tunnustamiseksi.
- Jäsenvaltioiden ja komission tulisi varmistaa, että kaikki julkisista varoista rahoitettavat tutkijantoiimet julistetaan avoimeen hakuun internetissä erityisesti EURAXESSin kautta.

²³ EU:n kansallisten tiederahoitus- ja tutkimuslaitosten johtajat.

- Jäsenvaltioiden ja komission tulisi huolehtia muun muassa EURAXESSin ja EURESin²⁴ avulla siitä, että tutkimuslaitosten, sektoreiden ja maiden välillä liikkuvilla tutkijoilla on käytössään riittävät tieto- ja tukipalvelut.
- Jäsenvaltioiden ja komission tulisi mahdollistaa kansallisten rahoitusorganisaatioiden ja yhteisön tutkimusohjelmien myöntämien yksittäisten apurahojen siirtäminen maasta toiseen, jos tämä antaa paremman mahdollisuuden rahoittajille täyttää tutkimustarpeensa ja tutkijoille kehittää uraansa.

4.2. Liikkuvien tutkijoiden sosiaaliturvaan ja lisäeläkkeisiin liittyvät tarpeet

Sosiaaliturvan²⁵ eurooppalaista ulottuvuutta koordinoidaan EU:ssa, jotta vältettäisiin se, että toisistaan poikkeavat kansalliset säännöt vaikuttavat kielteisesti liikkuviin työntekijöihin²⁶. Neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71 yleissääntö on se, että liikkuviin työntekijöihin sovelletaan työskentelymaan lainsäädäntöä. Sosiaaliturvaa koordinoiva yhteisön lainsäädäntö on vuosien mittaan helpottanut erityisesti pitempiaikaista työntekijöiden liikkuvuutta – mutta kuten Euroopan ammatillisen liikkuvuuden toimintasuunnitelmassa on hiljattain tuotu esille, **vuosikymmeniä sitten annetut säännöt eivät ehkä kata yhtä tehokkaasti uusia liikkuvuuden muotoja, kun työntekijät työskentelevät usein lyhytaikaisin työsopimuksin eri jäsenvaltioissa**. Koska tutkijat kuuluvat kaikkein liikkuvimpiin työvoimaluokkiin ja heillä saattaa usein olla monia lyhyitä työsopimuksia uransa aikana, on erityisen todennäköistä, että he törmäävät vaikeuksiin.

Perusongelmat johtuvat usein siitä, että **tutkijat ja työnantajat eivät ole selvillä tutkijoiden sosiaaliturva-oikeuksista**. Tilannetta tulisi korjata parantamalla tarjolla olevan tiedon saatavuutta. Euroopan ammatillisen liikkuvuuden toimintasuunnitelmassa **nykyiseen sosiaaliturvalainsäädäntöön ja sen soveltamiskäytäntöihin kaavailaan parannuksia**, joissa otetaan huomioon liikkuvuuden uudet muodot. Koska tämä koskee myös tutkijoita, on tärkeää, että heidän kokemuksensa otetaan huomioon parannustarpeiden arvioinnissa. Liikkuvuutta voitaisiin helpottaa esimerkiksi siten, että kotimaan työttömyysetuuksien käytön kestoa muissa jäsenvaltioissa pidennetään.

Nykyinen EU-lainsäädäntö jättää myös tiettyä joustavuutta jäsenvaltioille, jotka voivat niin sovittaessa poiketa yleisistä säännöistä ja soveltaa tiettyihin työntekijöihin muuta sosiaaliturvalainsäädäntöä tai pidentää jaksoa, jonka aikana sovelletaan kotimaan lainsäädäntöä, jos tämä on työntekijöiden edun mukaista. Koordinoiduilla toimilla voitaisiin pyrkiä **näiden poikkeusten tarkoituksenmukaisempaan käyttöön tutkijoiden hyväksi**.

Tutkijoiden liikkuvuutta suhteessa EU:n ulkopuolisiin maihin voitaisiin helpottaa lisäämällä **kahden- ja monenvälisiin sopimuksiin erityiset lausekkeet sosiaaliturvasta jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden välillä** siten, että mahdollistetaan kausien yhteenlaskeminen, tutkijan jääminen kotimaansa sosiaaliturvajärjestelmän piiriin tietyksi ajaksi hänen työskennellessään ulkomailla sekä etuuksien siirto tutkijoiden palatessa kotimaahansa.

²⁴ Euroopan työnvälitysverkosto www.eures.europa.eu

²⁵ Mm. lakisääteiset eläkeoikeudet, terveydenhuolto ja työttömyysturva.

²⁶ Neuvoston asetus (ETY) N:o 1408/71 sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä sekä täytäntöönpanoasetus (ETY) N:o 574/72.

Muita ongelmia aiheutuu työntekijöiden turvautuessa yhä enemmän **lisäeläkejärjestelmiin** vanhuuseläkettään varten. Lisäeläkeoikeuksien hankkimis-, säilyttämisen- ja siirtämisehdot eivät monestikaan sovellu hyvin liikkuville työntekijöille, kuten tutkijoille. Tältä osin voitaisiin ryhtyä lisätoimiin tutkijoille nimenomaisesti suunnatun tiedon tarjoamiseksi lisäeläkeoikeuksiin liittyvistä kysymyksistä.

Lisäeläkeoikeuksien siirrettävyyden parantamista koskeva direktiiviehdotus on parhaillaan neuvoteltavana. Sillä ei todennäköisesti kuitenkaan ratkaista näiden oikeuksien siirtoa. Siksi keskipitkällä aikavälillä on syytä **tutkia sellaisten toimenpiteiden toteutuskelpoisuutta, joilla helpotetaan tutkijoiden kaltaisten hyvin liikkuvien työntekijöiden lisäeläkeoikeuksien siirtoa.**

Työeläkelaitoksia tulisi kannustaa ottamaan käyttöön tutkijoille suunnattuja yleiseurooppalaisia eläkejärjestelmiä ja yrityksiä käyttämään muiden EU-maiden työeläkelaitoksia. Tämä antaisi liikkuville työntekijöille mahdollisuuden suorittaa maksuja samaan lisäeläkerahastoon heidän työskennellessään eri EU-maissa noudattaen samalla osallistuvien jäsenvaltioiden eri sosiaali-, työ- ja eläkelainsäädäntöä. Tällöin on annettava mahdollisuus jäädä pois tästä järjestelmästä, jos laki velvoittaa tutkijat osallistumaan kansalliseen eläkerahastoon.

Ehdotetut prioriteetit:

- Komission ja jäsenvaltioiden pitäisi varmistaa, että tutkijoilla ja heidän työnantajillaan on käytössään helposti saatavilla olevaa ja kohdennettua tietoa EU:n sosiaaliturvasääntöjen soveltamisesta ja valtioiden välisen liikkuvuuden vaikutuksista lisäeläkeoikeuksiin. Tätä varten tulisi parantaa nykyisen tiedon saatavuutta EU:n tasolla ja jäsenvaltioiden sisällä (esim. EULisses-sivusto²⁷).
- Jäsenvaltioiden tulisi hyödyntää nykyistä lainsäädäntöä paremmin ja sopia kahden- ja monenvälisissä sopimuksissa asetuksessa 1408/71 säädettyjen poikkeusten soveltamisesta tutkijoiden hyväksi.
- Jäsenvaltioiden tulisi sisällyttää kolmansien maiden kanssa tehtäviin kahden- ja monenvälisiin sosiaaliturvasopimuksiin säännöt, jotka helpottavat tutkijoiden kansainvälistä liikkuvuutta.
- Komission ja jäsenvaltioiden pitäisi arvioida, tarvitaanko komission tai neuvoston suositus hyvin liikkuvien työntekijöiden, kuten tutkijoiden, lisäeläkeoikeuksien siirron helpottamiseksi.
- Komission ja jäsenvaltioiden pitäisi edesauttaa EU:n laajuisia tutkijoille suunnattuja eläkejärjestelmiä.

4.3. Houkuttelevat työehdot ja -olot

Työehdot ja -olot ovat olennaisia tekijöitä arvioitaessa työuran houkuttelevuutta. Palkkaustasolla on merkitystä kuten muissakin ammateissa, samoin kuin mahdollisuuksilla sovittaa työ- ja perhe-elämää yhteen. Tutkijoille on kuitenkin vähintään yhtä tärkeää se, miten

²⁷ http://ec.europa.eu/employment_social/social_security_schemes/eulisses/jetspeed/

tuloksellisuudesta palkitaan ja voidaanko tutkimustyötä harjoittaa varhaisesta vaiheesta lähtien suotuisassa ammatillisessa ympäristössä.

Meneillään olevista tärkeistä uudistuksista huolimatta uralla eteneminen ja palkkarakenteet ovat monissa julkisissa tutkimuslaitoksissa edelleen joustamattomia ja usein vaikeuttavat erityisesti yliopistojen mahdollisuuksia kilpailla kansainvälisillä markkinoilla. Monissa jäsenvaltioissa **tutkijahenkilöstö jakautuu kahteen luokkaan: lyhytaikaisin työsopimuksin palkattuihin nuoriin tutkijoihin ja vakinaisesti palkattuihin varttuneisiin tutkijoihin, joiden liikkuvuus työpaikasta toiseen on vähäistä**. Joustoturvan yhteisillä periaatteilla²⁸, jotka Eurooppa-neuvosto on vahvistanut työmarkkinaosapuolten sovittua niistä ensin, on siksi suuri merkitys tutkijoiden kannalta.

Nuoret tutkijat palkataan usein lyhytkestoisilla määräaikaisilla työsopimuksilla avustamaan erityisissä tutkimushankkeissa. Tämä rajoittaa lahjakkaiden tutkijoiden mahdollisuuksia ryhtyä itsenäiseksi tutkijoiksi ja saattaa kannustaa heitä etsimään etenemismahdollisuuksia muualta ja viivyttää seuraavan sukupolven johtavien tutkijoiden esiintuloa. Lisäksi varsinkin nuoret tutkijat saavat palkkauksensa monesti epätyypillisessä muodossa (esim. stipendinä ja apurahoina), mikä tarjoaa heille vain suppeat sosiaaliturva- ja lisäeläke-etuudet sovellettavassa kansallisessa sosiaaliturvajärjestelmässä.

Varttuneet tutkijat on sen sijaan usein palkattu vakinaisin sopimuksin, ja uralla eteneminen perustuu virkaikään eikä niinkään tuloksellisuuteen. Tämä vähentää kannusteita poiketa normaalista urakehityksestä esimerkiksi työskentelemällä toisessa maassa tai toisella sektorilla joko koko- tai osa-aikaisesti tai tekemällä konsulttityötä. Nämä ja muut tekijät, kuten eläkeoikeuksien menetys, rajoittavat myös **eläkkeelle siirtyneiden tai uransa päätösvaiheessa olevien tutkijoiden roolia**. Monet heistä olisivat muuten halukkaita antamaan panoksensa esimerkiksi mentoroimalla nuorempia tutkijoita, tarjoamalla asiantuntemusta päätöksentekoa varten tai toimimalla tutkijanurien edistämiseksi.

Useimmissa EU:n tutkimuslaitoksissa **työ- ja perhe-elämän yhteensovittamiselle** ei aina anneta tarpeeksi painoa, mistä kärsii erityisesti naisten urakehitys. Naisten edustus on edelleen hyvin vajaata tutkimusalan korkeimmissa asemissa, vaikka suurin osa väittelijöistä on usein naisia.

Tutkijoiden palkkaustaso vaihtelee suuresti eurooppalaisen tutkimusalueen sisällä ja verrattuna maailman muihin alueisiin, myös jos elinkustannusten erot otetaan huomioon. Mies- ja naistutkijoiden keskipalkkoissa on samoin merkittäviä eroja. Nämä erot vääristävät tutkijoiden yhtenäisiä työmarkkinoita ja saattavat vaikuttaa siihen, että tutkijat tarttuvat parempiin mahdollisuuksiin muilla talouden sektoreilla tai Euroopan ulkopuolella.

Ehdotetut prioriteetit:

- Jäsenvaltioiden, rahoittajien ja työnantajien tulisi parantaa uransa alkuvaiheessa olevien tutkijoiden urakehitysmahdollisuuksia siirtymällä kohti joustoturvaperiaatteita, säännöllistä arviointia, suurempaa itsenäisyyttä ja parempaa koulutusta. Tutkimusrahoittajien tulisi ottaa urakehitys huomioon tutkimushanke-ehdotusten arvioinnissa.

²⁸ Päämääränä yhteiset joustoturvaperiaatteet: uusia ja parempia työpaikkoja jouston ja turvan avulla, KOM(2007) 359.

- Jäsenvaltioiden, rahoittajien ja työnantajien pitäisi tuoda asteittain enemmän joustavuutta sopimuksiin, hallinnollisiin järjestelyihin ja kansalliseen lainsäädäntöön varttuneita ja uransa päätösvaiheessa olevia tutkijoita varten, jotta voidaan palkita tuloksellisuudesta ja mahdollistaa tavanomaisesta poikkeava urakehitys.
- Työnantajien ja rahoittajien tulisi huolehtia siitä, että kaikilla julkisista varoista tuettavilla stipendejä ja apurahoja saavilla tutkijoilla on riittävä sosiaaliturva.
- Jäsenvaltioiden ja julkisten tutkimuslaitosten tulisi pyrkiä miesten ja naisten tasavertaiseen edustukseen valinta- ja rahoituselimissä ja omaksua järjestelmällisesti toimintaperiaatteita, jotka antavat sekä miehille että naisille mahdollisuuden harjoittaa tutkijanammattia siten, että työ- ja yksityiselämä voidaan sovittaa yhteen (esim. kahden uran perheisiin liittyvät toimenpiteet).

4.4. Eurooppalaisten tutkijoiden koulutus, pätevyys ja kokemus

Tutkijoilla on oltava kaikki taidot ja valmiudet, joita tutkijoiden eri tehtävät uudessa osaamistaloudessa edellyttävät. Yritysten menestys perustuu yhä enemmän avoimeen innovointiin, jossa hyödynnetään yhteyksiä muihin yrityksiin ja julkisiin tutkimuslaitoksiin tuoteideoinnin ja -kehityksen tehostamiseksi. **Huippuluokan julkisen tutkimuskentän ja yritysmaailman väliset yhteydet ovat siksi elintärkeitä.** Myös tiede sinänsä on muuttumassa, kun siinä saavat **suuremman painoarvon moni- ja poikkitieteellinen tutkimus, kilpailurahoitus, kansainvälinen yhteistyö ja tutkimustulosten muuntaminen menestyksekkääksi innovoinniksi.**

Suurin osa tutkijoista saa Euroopassa kuitenkin edelleen perinteisen akateemisen koulutuksen. Heillä ei useinkaan ole taitoja ja valmiuksia esimerkiksi immateriaalioikeuksien hallintaan, hankerahoituksen hakemiseen tai oman yrityksen perustamiseen. Pk-yrityksissä työskentelevät tutkijat voivat joutua huolehtimaan projektijohtamisesta, yritysviestinnästä tai teollis- ja tekijänoikeuksien hallinnasta. Vakiintuneet tutkijat saattavat myös menettää kosketuksen viimeisiin tekniikoihin ja menetelmiin, eikä heitä ehkä kannusteta laajentamaan uran varrella taitojaan ja valmiuksiaan esimerkiksi tutkimuslaitoksensa johtotehtäviin.

Käynnissä olevassa hallitusten välisessä **Bolognan prosessissa puututaan joihinkin kysymyksiin, kuten tohtorinkoulutusohjelmien opintosuunnitelmien kehittämiseen sekä laadunvarmistukseen.** Vaikutusta tulee olemaan myös yhteisön toimenpiteillä, joita ovat **seitsemännen tutkimuspuiteohjelman** peruskoulutusverkostot, **Erasmus Mundus -ohjelmassa** ehdotettu Joint Doctorates -toimi sekä **Euroopan innovaatio- ja teknologiainstituutti (EIT).**

Kansallisella tasolla tarvitaan kuitenkin laajempia toimia taitoihin, valmiuksiin ja elinikäiseen oppimiseen liittyen. **Tutkijoiden on saatava tarvittavaa kokemusta koko koulutuksensa ajan ja sen jälkeen.** Tämä parantaa heidän uramahdollisuuksiaan ja valmiuksiaan siirtyä tutkimuslaitosten, sektoreiden ja maiden välillä. Tässä on vain osittain kyse muodollisesta koulutuksesta. Oikean ympäristön luominen edellyttää muutoksia monissa tutkimuslaitoksissa, muun muassa yhteyksien kehittämistä yksityiseen sektoriin.

Ehdotetut prioriteettitoimet:

- Jäsenvaltioiden tulisi kehittää ja tukea johdonmukaisia ”kansallisia koulutuslinjauksia” sen varmistamiseksi, että tutkijat saavat tarvittavat taidot ja valmiudet voidakseen osallistua täysipainoisesti tietopohjaiseen talouteen ja yhteiskuntaan koko uransa ajan.
- Jäsenvaltioiden tulisi huolehtia paremmista yhteyksistä korkeakoulujen ja yritysmaailman välillä tukemalla tutkijoiden harjoittelua yrityksissä heidän koulutuksensa aikana sekä edistämällä sitä, että yritykset osallistuvat tohtorintutkintojen rahoittamiseen ja opintosuunnitelmien kehittämiseen.

5. KUMPPANUUDEN TOTEUTTAMINEN

Jotta kumppanuus voisi vaikuttaa tuloksekkaasti maailman huippuluokan eurooppalaisen tutkimusjärjestelmän luomiseen, jokaisen kumppanin on osallistuttava toimintaan täysimääräisesti. Siksi on tärkeää, että:

- Jäsenvaltiot, neuvosto ja komissio sitoutuvat **yhteisiin tavoitteisiin ja hyväksyvät ehdotetut toimet.**
- **Jäsenvaltiot laativat vuoden 2009 alkuun mennessä kansallisen toimintasuunnitelman,** joka sisältää erityistavoitteet ja -toimet kumppanuuden päämäärien saavuttamiseksi. **Koska jäsenvaltiot ovat erilaisissa lähtöasemissa, kunkin suunnitelman odotetaan keskittyvän kumppanuuden yleisten tavoitteiden eri näkökohtiin.**
- Yksilöidyt **prioriteettitoimet toteutetaan ennen vuoden 2010 loppua.**
- **Komissio pyrkii optimoimaan nykyisiä** (mm. seitsemännen puiteohjelman ”Ihmiset” -erityisohjelmaan kuuluvia) **yhteisön välineitä** kumppanuuden tehostamiseksi.
- Kumppanuuden puitteissa jäsenvaltio ja komissio:
 - **yksilöivät hyviä toimintatapoja** ja tarvittaessa **laativat yhteisiä suuntaviivoja,**
 - **seuraavat kehitystä** kansallisella ja EU:n tasolla ja vuosittain raportoivat sovittujen indikaattorien pohjalta²⁹ ja
 - **käyttävät nykyistä yhteisön lainsäädäntöä mahdollisimman tehokkaasti** tutkijoiden hyväksi.
- ERA-aloitteiden hallinnoinnista keskeisesti vastaava **kilpailukykyneuvosto seuraa ja arvioi kehitystä** kumppanuustoimien toteutuksessa.
- Kumppanuuden ensimmäisen vaiheen päätteeksi vuonna 2010 tehdään **yleinen arviointi tilanteesta ja kumppanuustoimien tuloksista** sekä EU:n lisätoiminnan tarpeesta ratkaisemattomiin kysymyksiin puuttumiseksi. Arvioinnissa tulisi **ottaa kaikilta osin huomioon tutkijoiden itsensä näkökannat.** Pitäisi harkita **keskitettyä yhteyspistettä,** jonne tutkijat voivat ilmoittaa kumppanuudelle hyvistä toimintatavoista ja kohtaamistaan

²⁹ Indikaattoreja ehdotetaan tähän tiedonantoon liittyvän komission yksiköiden valmisteluasiakirjan (SEC(2008) XXX) luvussa 7.

vaikeuksista, sekä **konferenssin järjestämistä vuonna 2009** tutkijoiden näkökantojen esittämiseksi.